

Chomsky'nin İktisadı*

James OSTROWSKI**

95

Piyasa

Noam Chomsky, dil bilimci olarak yaptığı çalışmaların yanında, ABD'nin dış politikasının ve korporatif devlet ve medya yapılanmasının büyük bir muhalifidir. Bu alanlarda eleştirilecek çok şey var ve Chomsky bunu çok verimli bir şekilde yapıyor. Chomsky o kadar verimli bir muhalif ki, bizi kaçınılmaz olarak şu soruyu sormaya itiyor: "Noam Chomsky neyin savunucusudur?" Bunun cevabını, onun analiz ve eleştiriyle dolu yazılarından ve konuşmalarından çıkarmak güçtür.

Neden, Chomsky'nin veya herhangi bir muhalifin neyi savunduğunu önemseyelim? Basit; çünkü, muhaliflerin eleştirdikleri şeyleri ortadan kaldırırsak ve onların istedikleri rejimi yerleştirirsek, bu çok daha kötü sonuçlar doğurabilir! Bunun böyle olacak olması, statükoyu meşrulaştırmaz ve meşrulaştırmayacaktır; sadece bizi statükoya karşı belli bir alternatifin dışına yöneltecektir.

Bu durum, Chomsky'nin neyin taraftarı olduğunu anlamanın kolay olmadığını ortaya koyuyor. Chomsky, neyi savunduğu hakkında fazla bir şey söylemiyor. Şu anda var olan durumdan rahatsız. Stalinizme ve faşizme karşı. Amerikan liberteryenizmi olarak adlandırdığı mevcut rejimin karşısındaki liberteryen alternatiften nefret ediyor. Bu sebeple, Chomsky, minimal devlete, anarko kapitalizme ve serbest piyasaya karşı.

Chomsky, Murray Rothbard'ın liberteryen toplum görüşünü "insanoğlunun yaşamak istemeyeceği, nefretle dolu bir yer" olarak tanımlar (Burada bu manasız sözü tahlil etmeye çalışmayacağım, ancak "anti otoriter" Chomsky'nin, tüm insanlık adına nasıl konuşabildiğini sormadan geçemeyeceğim). Chomsky, kapitalizmin her türlüüne karşı. Siyasî anlamda muhafazakâr olmadığını da söylemeye gerek yok. Ancak, Chomsky, "Marksizmi¹, malî Keynesçiliği ve korumacılığı² sürekli olarak eleştirmekte.

* "Chomsky Economics", www.mises.org, January 2003.

**Hukuk stajyeri.

1 Noam Chomsky, *Language and Responsibility* (New York: Pantheon Books, 1977), s.74.

2 Noam Chomsky, *The Culture of Terrorism* (Boston: South End Pres, 1988), s.26, 32.

Bahsetmediğimiz ne kaldı? Çok fazla şey değil. Chomsky, kendini tanımlamak için şu kavramları kullanır: Liberteryen, liberteryen sosyalist, anarşist ve anarko sendikalist. Bu kavramların tam olarak ne anlama geldiği, Chomsky için de açık değil. Chomsky'nin neyi savunduğu net olmadığından, hâliyle, onu eleştirmek de zor oluyor. Ama yine de bunu yapmayı deneyeceğim.

Chomsky, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyete karşıdır ve bu anlamda Marksist çizgiyi izler. Özel mülkiyetin, "elit grupların, ekonomi üzerindeki nihai denetimlerine dayanarak, kaynaklar üzerinde hâkimiyet kurmalarına" izin verdiğine ve sonunda "üretim ve çalışmayla ilgili temel kararların alınmasında"³ halkı dışarıda bıraktığına inanır.

Burada duralım. Ayn Rand'ın çok etkili bir şekilde ifade ettiği gibi, nihai üretim aracı insan aklıdır. Chomsky, tabii ki, aklımız üzerindeki özel mülkiyetimizi kaldırmak istemez (öyle umuyorum). Onun bahsettiği, sabit sermayedir: Makineler, binalar vb. Eğer insanlar ve şirketler bunlara sahip olamazsa, devlet bunların mülkiyetine sahip olacaktır. Bu tip bir düzene de devlet sosyalizmi deriz, ki Chomsky açıkça buna da karşı.

Peki, devlet de özel teşebbüsler de gelir üreten mülke sahip olmayacaksa, bunların mülkiyeti kime ait olacak? Görünüşe bakılırsa, burada durum belirsiz, üretim araçlarına, bir şekilde, kolektif olarak işçiler sahip olacak. Böylece, buradan, anarko sendikalizm gibi komik bir kavrama varıyoruz. Açgözlü kapitalistler yerine, bizzat işçilerin kendileri işletmeye sahip olacak. Ancak, bu, satılabilir bireysel paylar şeklinde bir mülkiyet olmayacak. Zira, bu kapitalizm olur.

Hayır, Chomsky, işçilerin acemice işler yaparak, iflâsa sürüklenerek gerçekleştirecekleri muğlak ve yanlış tanımlanmış kolektif bir mülkiyet anlayışını savunur. Mises'in *Socialism*'de yazdığı gibi: "Bir amaç olarak, sendikalizm öyle saçmadır ki, genel anlamda, lehinde açıkça ve net bir şeyler yazmaya cesaret eden hiçbir taraftar bulamamıştır".

Ayrıntıları bir yana bırakırsak, bu tip bir sendikalizm fikri son zamanlarda Amerika'da nasıl çalışırdı bir düşünün. İşçilerin Enron'a sahip olma ayrıcalığını ellerinde bulundurduklarını farz edelim. Sendikalistler galiba iş/ işletme sahipliğinin her zaman ve her yerde iyi bir şey olduğunu düşünüyorlar.

Mülkiyet/ sahiplik aynı zamanda risk almayı ve -borçlar ve davalar için - yasalarla belirlenen mali sorumluluğu içeriyor. Enron çok sayıda küçük şirkete bölünerek ortadan kalkınca, kaç işçi Enron'un ortağı olmayı ister? Mevcut yasaya göre, işverenler, işçilere yapılan kötü muameleden ve anlaşmaların ihlâl edilmesinden sorumludur. Kaç işçi bu riski üzerine almak ister?

Sendikalistler, mevcut iş alanlarında neler yapılması gerektiğinin ve işçilerin muhtemel bir ayaklanmada denetimi ellerine nasıl alacaklarının hayalini kurmayı sever. Ancak, ilk olarak, bazı açgözlü kapitalistler küçük aletler satarak kâr elde edebileceklerini düşündükleri ve önceki tasarruflarından biriktirdikleri paralarla (sermaye) yatırımda buldukları için fabrikalar vardır. Yeni bir iş başlatmak ister misiniz? Kaç işçinin yeni bir işi başlatmada kullanılabilecek sermayesi vardır? Böy-

3 Noam Chomsky, *On Power and Ideology* (Boston: South End Pres, 1987), s.123.

le bir sermayeye sahip olsa bile, kaç tanesi bu sermayeyi "işçiler tarafından demokratik olarak işletilen" bir işte riske atar?

Chomsky, açıkça, iş bölümüne de karşıdır: "Sanayi sistemi, erken dönemlerinde bir çeşit uzmanlaşmış emek gerektiriyordu. Ama bugün artık bu geçerli değil".⁴ Chomsky burada da, Marx'ı takip ediyor: Öyle bir dönem gelecek ki, muhasebecilere, doktorlara, marangozlara, vb. gerek kalmayacak. Bunun yerine, (isteyen) marangozlar sıra kendilerine gelince beyin ameliyatı yapacak; (isteyen) avukatlar, gökdelen inşa edecek; uçaklar (isteyen) işçiler tarafından kullanılacak ve bunun gibi daha pek çok şey... Herkes sırası geldiğinde istediği/ dilediği işi yapacak. Hatta morgda çalışmak için bile insanların yeterince fırsatı olacak.

Chomsky, diğer bir Marksist kavram olan emek-değer teorisini de kullanıyor. Bu teoriye göre, işin tüm değeri "işçiler" tarafından yaratılır. Mal sahibi olarak adlandırdığımız zümre ise, hiçbir şey yaratmaz. Bu mantıksız teoriye sadece hiçbir zaman herhangi bir işletmeye sahip olmamış biri inanır. İşletme sahibi, işin ortaya çıkmasına herhangi bir katkıda bulunmuyorsa, nasıl oluyor da işçiler çalışabilecekleri bir iş bulabiliyor?

Emek değer teorisine göre, işçiler, şehirdeki boş arsalara gidebilirler ve açgözlü kapitalistler için çalışırken, bu kez herhangi bir ekipman, idari fonksiyon, müşteri ya da iş plâni olmaksızın üzerlerine aldıkları aynı fiziksel görevleri yaparak, aynı miktarda servet üretebilirlerdi. Ancak, eğer açgözlü kapitalistleri bir kenara atarsak, bu tip küçük detaylara da ihtiyaç olmaması gerekir. Çalışır gibi yapan Marcel Marceau'yu* düşünün. Doğru. Siz sendikalistler çalışır gibi yaparsınız ve biz kapitalistler de sizlere ödeme yapar gibi görünürüz.

Chomsky, kitle üretimine işçileri insan olmaktan çıkarttığı, metalaştırdığı gereğiyle karşıdır. (Chomsky burada da Marx'ı izlemiyor mu? Bu noktaya dikkat edin.) Chomsky, görünüşe bakılırsa, her işçinin, zamanının büyük bölümünü kendi kişiliğini, özünü yansıtabileceği "mal"ların üretimi için harcaması gerektiğini düşünüyor (Bunu bir çekiçle nasıl yaparsınız?). Chomsky, böyle yapan işçilerin verimliliklerinde görülen şiddetli düşüşten dolayı, sefil bir yoksulluğun pençesinde yaşayacakları gerçeğinden habersiz görünüyor. Şu anda insanlar, Chomsky'ci fantezi dünyasında yaşama özgürlüğüne sahipler. Fakat, bohem yaşam tarzına mensup olanlar dışında pek az kişi böyle yaşamaktadır. Böyle yaşayanların büyük çoğunluğu da karnını bile doyurmaktan aciz kimseler olarak tanınır. Chomsky'nin kendisi bile Chomsky'ci değildir. Hiç de sendikalist bir kurum olmayan MIT'de (Massachusetts Institute of Technology) linguistik uzmanı olarak çalışmaktadır.

Chomsky'yi ve sendikalistleri anlamak bakımından önemli olan, onların tarafı olduğu üretim biçiminin -işçilerin sahip olduğu kooperatiflerin- serbest piyasa sisteminin temeli olan hukuk sistemi içinde meşru bir şekilde var olabileceği gerçeğidir. Elbette ki, bugün bu kooperatifler (alternatifleriyle kıyaslandığında) daha az verimlidir, zira, amatörler uzmanlarla rekabet edemez. Bunlara katılım, kendilerine ideolojik ve felsefi açıdan bağlı olan belirli sayıda kişiyle sınırlı kalacaktır. Hatta o zaman bile, taraftarları, çoğunlukla -üniversitede sık sık ziyaret ettiğim kooperatif

4 Noam Chomsky, *Radical Priorities* (Montreal, Block Rose Books, 1981), s.224.

* Fransız asıllı pandomim sanatçısı.

restoranda çalışan, bir taraftan profesyonel yöneticiler ve yatırımcılarla rekabet ederken, diğer taraftan uzun çalışma saatleri, düşük ücret ve otuz diğer amatörle birlikte ortaklaşa sahip olunan işte görülen tartışmalar sonucunda bitip tükenen öğrencilere benzer talebeler olacaktır.

Acaba sendikalistler de aynı şeyi yapıp (kendi sistemlerinde) kapitalistlere müsamaha gösterecekler mi? Sendikalizmin bu problemi hakkında Chomsky ve sendikalistler fazla konuşmazlar. Buna rağmen, bu soruyla ilgili makul bir sonuca ulaşılabilir. İlk olarak, sendikalistler özel mülkiyete ve kapitalizme saygı gösterecek ve sadece kendi kooperatiflerini kurarak rekabet etmeye çalışacaklarsa, onlar aynı zamanda, "Amerikan liberteryeni" olabilirler; fakat kesinlikle değiller.

İkinci olarak, Chomsky, pasifist olduğunu inkâr ediyor. Bu yüzden, Chomsky'nin aslı adaleti tesis etmek için güç kullanımını onaylayacağını kabul etmek gerekir.

Üçüncüsü, "ücret esareti" gibi öfke yüklü anti kapitalist söyleminden açıkça anlaşılıyor ki, Chomsky, kapitalizmi aşırı derecede adaletsiz bir sistem olarak görüyor. Dördüncüsü, Chomsky kendi görüşlerini çok iyi açıklayan tarihsel bir örnekten bahseder -İspanyol İç Savaşı süresince Barcelona içinde ve çevresindeki anarşistler- ki bu örnek şirketlerin ve çiftliklerin kolektivizasyonu yolunda büyük oranda güç/şiddet güç kullanılmış ve telafisi güç tahribatlara yol açılmıştır.

Tarihçi Burnett Bolloten, *The Spanish Civil War* adlı eserinde (1991), Barcelona bölgesinin (Katalonya) meşhur anarşisti Diego Abad de Santillan'ın bununla ilgili sözlerini şu şekilde aktarıyor:

"Ondokuz Temmuz'un (1936), beraberinde bol miktarda ıstırap ve acı getirdiğini reddetmek istemeyiz. Bu, gücün, imtiyazlı kişilerin elinden halkın eline geçmesi fenomeninin doğal bir sonucudur. Zaferimizin, Katalonya'da yaşayan, sağcı olarak kabul edilen ve siyasî çevrelerle veya kilisenin gericiliğiyle ilişkili dört ya da beş bin kişinin şiddet içinde ölümüne yol açmış olması ihtimali vardır. Ancak, kan dökme, tüm engellere rağmen, ivmesini kaybedene kadar, sel gibi, yoluna çıkan her şeyi süpürüp götürür ve harap eden bir devrimin kaçınılmaz sonucudur."

Bu sebeple, eldeki tüm kanıtlara dayanarak, Chomsky ve onun gibilerin sendikalizmi uygulama fırsatıyla yetinmeyecekleri sonucuna varmak mantıklıdır. Onların asıl istedikleri, kendileriyle aynı fikirde olmayanların özel mülkiyete dayanan üretim biçimleriyle ilgilenmelerini engellemektir. Onlar, bunu bu şekilde nadiren ifade etseler de, açıkça, vahşi yollarla, hatta gerekirse öldüresiye güç kullanarak rakiplerini tasfiye etmek niyetindedirler.

Bu, Chomsky'nin itirazına rağmen, sendikalistlerin devletçi sosyalistleri ve Bolşevik kuzenlerini sevmelerinin sebebidir. Her ikisi de, işçilerin egemenliğindeki ütopyanın burjuvaziye ve yollarına çıkan herkese karşı, gerekirse şiddet kullanarak hayata aktarılabilmesine ve aktarılması gerektiğine inanırlar. Bay Santillan'ın yukarıdaki sözlerinde Lenin'in tamamen katılmayacağı herhangi bir şey var mı?

Sendikalistler, patronlarından kurtuldukları zaman işçilerin hayatlarının daha iyi olacağı gibi bir hayal içindeler. Ancak, Mises'in bize gösterdiği gibi, nihaî olarak işçilerin, ücretlerini, çalışma koşullarını, işçi istihdam edilip edilmeyeceklerini belirleyen gerçek patronları, işçinin yarattığı ürünü satın alan ya da almayan katı yürekli, açgözlü ve merhametsiz tüketicilerdir. Bu yüzden, işçilerin yeni kooperatifleri, kısa

bir süre içinde, her türlü özel işletme sahibinin bildiği şeyi –tüketicilerin serbest piyasada firmalar ve firma sahipleri üzerindeki mutlak hâkimiyetini- yaşayacaklardır.

Gülünç sendikalizm, asla bu dilemmayı yaşayacak kadar ileri gidemedi/kurulamadı. Ancak, şunu tahmin edebiliriz: Bu yeni ve acı gerçekle -diğer şirketlerde çalışan işçilerin istemeyeceği kalitesiz ve pahalı mallar üreten verimsiz sendikalist firmalar- yüz yüze gelince, tüm sendikalistlerin ürettikleri ürünlerin hedeflenen fiyatta –zorla- satılması için gedikli dostumuza –devlete- çağrı yapılacaktır. Bu sol kanat “liberteryenleri” burjuva toplumu ve onun atalarını sarsmak maksadıyla kendilerine “anarşist” diyebilirler, ancak bu tümüyle bir hiledir/sahtekârlıktır.

Anarko Sendikalizm, İspanyol İç Savaşı sırasında görüldüğü gibi, solun diğer bir ütopyik fantezisisidir. İspanyol İç Savaşı sırasında, sendikalistler parayı ortadan kaldırmaya çalıştı, ancak, bu girişim, para yerine “kupon” kullanılmasıyla sonuçlandı. Devleti feshetmeyi vaat ettiler, ama yerine bir demet mini devlet -“komiteler”- yarattılar. Yeni bir bireysel özgürlüğün gelişeceğini vaat ettiler, ancak ortaya çıkan, hayatın tüm alanları üzerinde, komitenin korku salan yeni totaliter denetimiydi. Burnett Bolloten’in ifadelerinde belirtildiği gibi:

“Komite ailenin reysidir. Her şeyin sahibidir; her şeyi yönetir. Her özel istek, tartışılması için komiteye gönderilmek zorundadır; son sözü söyleme hakkına tek başına yalnızca komite sahiptir.”

“Bir kişinin kasaba dışında bir kız arkadaşı olsa, onu ziyarete gitmek için para bulabilir mi? Köylüler bana bulabileceğini söylüyorlar.”

“ Bir içecek, kahve, şarap veya limonata almak için boşu boşuna çabaladım. Kasabanın barı, aşâğılık ticarete kapalıydı.”

“Paranın ortadan kalkmasıyla, kollektif üstün konuma geçti, çünkü seyahat etmek isteyen herkes komiteden ‘cumhuriyet’ parası almak zorundaydı.”

Bolleten şöyle devam ediyor: “Puritanizm liberteryen hareketin karakteristik özelliğiydi. Komite mensuplarının orta sınıfa mahsus nitelikler olarak görülen davranışları -aşım alkol, sigara tüketimi vb. neredeyse her zaman sansür edildi/gizlendi.” (s. 68-69) Tüm bu söylenenleri hesaba katarsak, bugün New York Eyaleti’ndeki yüksek güvenlikli hapisanelerde kalanlar, bir bakıma, Chomsky’nin “liberteryen” cennetinde yaşayanlardan çok daha fazla kişisel özgürlüğe sahiptir.

Chomsky’nin gençken en sevdiği dergilerden biri *Living Marxism*’di. Marksizm öldü, ancak Chomsky hâlâ Marksizm’i yaşıyor. Noam bir keresinde şöyle dedi: “İktisadın kanunlarının olması gerektiği düşünülüyor. Ben bu kanunları anlayamıyorum.” Haklısınız Sir! Noam’ın reddetmemesi gereken bir teklifim var. Eğer siz iktisattan ve politik teoriden uzak durursanız, ben de dil biliminden uzak duracağım.

Chomsky’ye yönelttiğimiz bu eleştirilerden hiçbiri, onun ABD dış politikasının anlaşılması konusuna yaptığı katkıyı yok etmez. Chomsky, ABD’nin dış politika uygulamalarında sıkı bir ahlâk standardına sahip olması ve çifte standart uygulamalarının devam ettirilmesine izin vermemesi gerektiği konusunda ısrar etmekte haklıdır.

Ancak, ahlâkî standartlar iktisadî mantığın yerine geçebilecek bir şey değildir. İktisat, kıtlığın yaşandığı bir dünyada davranış, tercih ve mülkiyetin yansımaları üzerinde çalışmayı ve sistematik düşünmeyi gerekli kılar. İktisat, toplumun ne ya-

pabileceği ve ne yapması gerektiği hakkında düşünerek, insan aklının tasavvur edebileceği şeylerin sınırını belirleyen bir bilimdir. Bu, entelektüellerin -önemli olanlar da dahil- iktisat üzerinde çalışmaktan kaçınmalarının ve bunun yerine sosyalizm ve sendikalizm gibi fantezilerle ilgilenmelerinin sebebidir.

Chomsky, sosyal bilimcilerin iki vazifesi olduğunu belirtti: "En iyi anladığımız biçimde, insan tabiatının ihtiyaçlarına uyum gösteren müstakbel bir toplum tasavvur etmek. Diğeri, şu anda var olan toplumumuzdaki iktidarın ve tahakkümün doğasını analiz etmek." Bunlara bir üçüncüyü de biz ekleyebiliriz: Araştırmaların sonuçlarının kuvvetle inanılan ideolojik önyargılarla çelişmesi ihtimaline açık olmak.

Çeviren: A. Zeynep Kopuzlu